

УДК 371.2:351.74

*Людмила Дягілева,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Важливі аспекти ефективного застосування інтерактивних технологій у процесі навчання майбутніх правоохоронців – це особистісний досвід тих, хто навчається, своєрідна організація та професійна спрямованість процесу навчання.

Ключові слова: інтерактивні технології, правоохоронці, навчання.

Важные аспекты эффективного использования интерактивных технологий в процессе обучения будущих правоохранителей – это личностный опыт тех, кто обучается, своеобразная организация и профессиональная направленность процесса обучения.

Ключевые слова: интерактивные технологии, правоохранители, обучение.

The important aspects of the effective use of interactive technology while training future law enforcement officers are personal experience of those who are trained, specific structure and professional orientation of the teaching process.

Key words: interactive technology, law enforcement officers, education.

Постійні економічні та соціальні зміни в країні потребують підготовки фахівця, здатного до гнучкої адаптації в динамічно змінюваному світі, нешаблонного, нестандартного, оригінального мислення у виконанні різноманітних завдань суспільного життя та професійної діяльності. Відповідно до Національної доктрини розвитку України у XXI столітті особистісна орієнтація освіти набуває особливої актуальності. Аналіз психолого-педагогічної літератури та практики організації процесу навчання у ВНЗ МВС України свідчить про існування суперечностей між потребою суспільства в фахівцях, здатних до ефективної дії у нестандартних умовах професійної діяльності та недостатньою розробкою науково-педагогічних підходів до розв'язання цієї проблеми; між новим характером взаємодії між викладачем та тими, хто навчається та реально існуючою традиційною практикою організації

професійної освіти; між дидактичною можливістю застосування інтерактивних технологій навчання з метою розвитку професійних навичок майбутніх правоохоронців та недостатнім рівнем розробки методик інтерактивного навчання у ВНЗ МВС України.

Вищезазначене обумовлює проблему теоретичного обґрунтування ефективного застосування інтерактивних технологій у професійній підготовці фахівців у ВНЗ МВС України.

Метою нашої статті є виявлення психолого-педагогічних аспектів ефективного застосування інтерактивних технологій у процесі навчання майбутніх правоохоронців.

Роботу проведено в рамках Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2006–2010 р. (Розділ 7.3. Формування професійних навичок працівників ОВС).

Психолого-педагогічна наука має низку робіт з проблем розкриття особистісного потенціалу тих, хто навчається (А.А. Бодальов, Л.І. Божович,

О.М. Леонтьєв, К.А. Абульханова-Славська); їх активності в процесі навчання (Л.С. Виготський, М.В. Кларін); теоретичних основ технологічного підходу до навчання (Ю.Г. Данілевський); необхідності розробки особистісно-орієнтованих, зокрема, інтерактивних технологій навчання (В.П. Беспалько, Г.І. Ібрагимов, М.В. Кларін, Г.К. Селевко, В.Т. Фоменко, І.С. Якіманська). На підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічних робіт нами було зроблено висновок про можливість ефективного використання інтерактивних технологій в процесі навчання майбутніх правоохоронців.

Передусім розглянемо поняття «інтерактивного навчання», сама назва якого з англійської мови означає взаємодію – «interact», де «inter» означає «взаємний» та «act» – діяти. Інтерактивне навчання – це навчання у спілкуванні, яке зберігає кінцеву мету і основний зміст навчального процесу, але видозмінює форми з транслуючих на діалогові, які базуються на взаєморозумінні і взаємодії [9, с. 80]. В педагогічній літературі інтерактивне навчання розглядається як «спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити конкретні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [11, с. 9].

Н. Суворова, С. Заір-Бек [14, 6] під інтерактивним навчанням розуміють діалогове навчання, у ході якого учні навчаються критично мислити, робити виважені рішення, приймати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на уроках організується індивідуальна, парна, групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, ведеться робота з документами і різними джерелами інформації, використовуються творчі завдання. В процесі такого навчання

ті, хто навчаються відчувають свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить більш продуктивним увесь процес навчання.

На думку авторів І.М. Авдєєвої [1], М.В. Кларіна [7, 8], О.І. Пометун [11] інтерактивне навчання характеризується максимальним притягненням тих, хто навчається до процесу навчання, де процес навчання відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів, у співнавчанні, взаємонавчанні (колективне, групове, навчання у співпраці); сумісною діяльністю за умов повноправного спілкування в процесі цієї діяльності; відчуванням успіху кожним учасником педагогічної взаємодії; рефлексії процесу навчання; поглибленою роботою з досвідом учасників педагогічної взаємодії. О.І. Пометун вважає, що організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання питань на підставі аналізу обставин та ситуацій. Автор дотримується думки, що на відміну від активних інтерактивні методи орієнтовані на більш широку взаємодію учнів не лише з вчителем, але й між собою, а також на домінування активності учнів в процесі навчання [11, с. 9]. М.В. Кларін пише, що необхідно усіма засобами стимулювати пізнавальну активність тих, хто вчиться, використовуючи для цього різні види діалогу, опору на уявлення, аналогі та метафору, роботу з концептуальними моделями [8].

При всій значущості даних робіт, ще залишаються невирішеними питання взаємодії викладача та тих, хто навчається. Такі автори, як В.Н. Петрова висувають наступні вимоги до організації педагогічного співробітництва:

1) завдання вчителя полягає не тільки в тому, щоб розвинути інтелект учня, але й у контролі над його психічним розвитком з метою корекції виявлених відхилень;

2) при вивченні психічних особливостей необхідно порівнювати школярів не з іншими учнями, а з ними самими і з попередніми результатами;

3) до кожної дитини треба підходити з оптимістичною гіпотезою. Це означає, що невірно аналізувати сьогодняшній наявний рівень, необхідно будувати прогноз на основі «зони найближчого розвитку» (Л.С. Виготський);

4) оцінювальні судження вчителя про учня повинні формулюватися у щадній формі з опорою на позитивний бік і можливості дитини [10, с. 23].

О.В. Єльнікова вважає, що використання розробленої моделі управління впровадженням інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу на кваліметричних засадах із застосуванням програмних засобів і комп'ютерної техніки сприятиме підвищенню якості навчального процесу через оптимізацію його планування, здійснення поточного регулювання

рівня професійної діяльності вчителів і навчальної діяльності учнів та розробки науково-методичних рекомендацій і відповідної підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів [5].

Ми дотримуємося думки авторів, проте вважаємо, що проблему визначення психолого-педагогічних аспектів ефективного застосування інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців, зокрема правоохоронців, розроблено недостатньо.

Так, дослідником Р.С. Рафіковою експериментальним шляхом з'ясовано, що розвиток творчих здібностей студентів відбувається більш ефективно за умов:

1) організації процесу навчання з урахуванням принципів особистісно-орієнтовного підходу до освіти; аутентичності, пов'язаною з критерієм культурологічної цінності, яка забезпечує поширення міжкультурної компетентності студентів, білінгвізму та полілінгвізму; професійної спрямованості навчання; активізації творчої діяльності студентів та педагогіки співтовариства; 2) структурування змісту навчання на підставі взаємозв'язку інтелектуальних та творчих здібностей особистості студентів через поетапну реалізацію діалогових форм і методів (діалог-зразок, покрокове складання діалогу, створення ситуації спілкування, особистісно-змістовний діалог як засіб одночасного розвитку викладача та студента); 3) комплексного застосування інтерактивних технологій навчання («мозковий штурм», метод проектів, рольові та ділові ігри, метод «круглого столу», кейс-стаді та ін.) як сукупності дидактичних, психологічних та методичних процедур [13].

І.С. Пшеня вважає, що ефективність інтерактивних технологій навчання у професійній підготовці фахівців МВС виявляється у розвитку професійної компетентності курсантів та залежить від змісту: професійної спрямованості мовленнєвого матеріалу, спеціальної лексики, текстів, у тому числі аудіо та відео-текстів, пов'язаних з професією та специфікою роботи фахівця МВС та процесуального компонента: ігор, ситуацій, наближених до реальної діяльності фахівця МВС. Дослідником класифіковані інтерактивні технології, спрямовані на розвиток професійної компетентності курсанта. У дослідженні визначено технології з вузьким спектром можливостей (розвиток інтелектуальної сфери), технології з середнім спектром можливостей (розвиток інтелектуальної та емоційної сфери) і технології з широким спектром можливостей (розвиток інтелектуальної, емоційної та мотиваційної сфери курсантів) [12].

На думку Р.С. Рафікової [13] процес засвоєння знань, умінь, навичок і розвиток творчих здатностей тих, хто навчається повинен складатися з таких етапів, як мотивація їх діяльності залежно від розвитку творчих здатностей, копіювання (засвоєння зразку типової дії та оволодіння його простим переносом на розв'язання подібних завдань), репродуктивно-творчий етап (перенос за допомогою викладача) відомого прийому в нову

навчальну ситуацію, конструктивно-творчий етап (поєднання перетворюючої діяльності з творчою).

Ми дотримуємося думки цих авторів, проте вважаємо, що застосування інтерактивних технологій у навчанні майбутніх правоохоронців повинне враховувати контекст їх професійної діяльності, який обумовлює як змістову, так і процесуальну складову процесу навчання та сприяє «стратегічному» орієнтуванню протягом всього періоду професійної підготовки.

У здійсненні процесуальної складової процесу навчання необхідно завжди мати на увазі до якого змістовного блоку (загальноосвітнього, юридичного, бойової та службової підготовки, додаткової підготовки) належить та чи інша дисципліна та використовувати відповідні інтерактивні технології.

Застосування інтерактивних технологій у викладанні кожної з окремих дисциплін професійного циклу повинне враховувати сторони правоохоронної діяльності (соціальну, реконструктивну, організаційну, посвідчувальну, комунікативну, пошукову тощо [3]), які стають змістовою складовою процесу навчання у вигляді професійно-значущих якостей особистості працівника, його професійного і пізнавального досвіду та емоційно-ціннісного ставлення до дійсності.

У проведеному нами в процесі навчання іноземної мови професійного спрямування експерименті інтенсивні технології («мозковий штурм», метод проектів, рольові та ділові ігри, метод «круглого столу» та ін.) застосовувалися за умов постійного, професійного, «стратегічного» орієнтування курсантів. Що дозволило суттєво підвищити рівень мовленнєвої підготовки курсантів експериментальної групи на відміну від контрольної, в якій подібного орієнтування не було (див. табл. 1, 2).

Таблиця 1

Зміни рівнів мовленнєвої підготовки курсантів під час експериментального дослідження (аудіювання та мовлення)

Рівні мовленнєвої підготовки	Види мовленнєвої діяльності (кількість курсантів у %)							
	аудіювання				мовлення			
	Експериментальна група (25 курсантів)		Контрольна група (22 курсанта)		Експериментальна група (25 курсантів)		Контрольна група (22 курсанта)	
	до	після	до	після	до	після	до	після
високий	12	17	10	13	7	11	9	12
середній	70	69	84	83	78	79	81	80
низький	18	14	6	4	15	10	10	8

Зміни рівнів мовленнєвої підготовки курсантів під час експериментального дослідження (читання та письмо)

Рівні мовленнєвої підготовки	Види мовленнєвої діяльності (кількість курсантів у %)							
	читання				письмо			
	Експериментальна група (25 курсантів)		Контрольна група (22 курсанта)		Експериментальна група (25 курсантів)		Контрольна група (22 курсанта)	
	до	після	до	після	до	після	до	після
високий	19	23	23	25	10	16	15	18
середній	72	74	61	61	55	54	43	42
низький	9	3	16	14	35	30	28	24

Розв'язання проблеми ефективного застосування інтерактивних технологій у процесі навчання майбутніх правоохоронців можливе, якщо організувати їх навчально-пізнавальну діяльність з урахуванням контексту професійної діяльності з метою формування у них відповідних умінь та навичок з кожної із сторін цієї діяльності (соціальної, реконструктивної, організаційної, посвідчувальної, комунікативної, пошукової) та враховуючи їх певний професійний, пізнавальний досвід, емоційно-ціннісне ставлення до дійсності. Контекст професійної діяльності має забезпечити постійне «стратегічне» орієнтування майбутніх правоохоронців як при вивченні окремої дисципліни, так і протягом всієї професійної підготовки. Таким чином, особистісний досвід, своєрідна організація та професійна спрямованість процесу навчання стають важливими аспектами ефективного застосування інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх правоохоронців.

Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, а передбачає необхідність подальших наукових пошуків. Перспективними ми вважаємо розробку методик застосування інтерактивних технологій у процесі формування відповідних професійно-значущих якостей особистості майбутніх правоохоронців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва І.М. Модель організації особистісно-орієнтованої педагогічної освіти // Горизонти образования. – № 1(19). – 2007. – С. 12–15.
2. Балл Г.О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах). – К. – Рівне: Видавець Олег Зень, 2007. – 172 с.
3. Васильев В.Л. Юридическая психология. – 3-е изд. – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 624 с.
4. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный

- подход: Метод. пособие. – М.: Высшая школа, 1979. – 176 с.
5. Єльнікова О.В. Управління впровадженням інтерактивних технологій в навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу. – Дис. ... кан. пед. наук. – Київ, 2005. – 206 с.
 6. Заир-Бек С. Технология развития критического мышления посредством чтения и письма // Библиотека школы. – 2001. – № 12. – С. 10–15.
 7. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: Обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). – Рига: НПЦ «Эксперимент», 1998. – 180 с.
 8. Кларин. М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 12–18.
 9. Коротаева Е.В. Директор – учитель – ученик: пути взаимодействия. – М.: Сентябрь, 2000. – 120 с.
 10. Петрова В.Н. Педагогическое сотрудничество или когда нравится учиться и учить. – М.: Сентябрь, 1999. – 125 с.
 11. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
 12. Пшениа И.С. Интерактивные технологии обучения как средство развития профессиональной компетентности курсанта военизированного вуза. – Дис. ... кан. пед. наук. – Иркутск, 2005. – 192 с.
 13. Рафикова Р.С. Интерактивные технологии обучения как средство развития творческих способностей студентов. – Дис. ... канд. пед. наук. – Казань, 2007. – 206 с.
 14. Суворова Н. Интерактивное обучение // Учитель. – 2000. – № 1. – С. 25–27.
 15. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. – М.: Сентябрь, 2000. – 130 с.